

Дашкевич Сергій
*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

БАНГАЛОРСЬКІ ПРИНЦИПИ ПОВЕДІНКИ СУДДІВ ЯК КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Справедливість як ідея чи переконання, а тим більше справедливість як факт, є особливою цінністю, до якої людські суспільства прагнули століттями. Принцип справедливості є визначальним і для системи правосуддя. Престиж професії судді є надзвичайно важливою цінністю для функціонування цієї професійної групи, оскільки сприяє формуванню загального почуття соціальної справедливості та утворює сенс правових інститутів загалом та демонструє їх дієвість. Етичні стандарти професійної діяльності судді тісно пов'язані системою поглядів, переконань, суджень щодо моральних засад життєдіяльності суспільства. У сучасних умовах коли надзвичайно активізувалась проблема відновлення довіри суспільства до судової системи, якості та ефективності здійснення правосуддя, питання щодо морально-етичних вимог до суддів постало на порядку денному. Як зазначено у Коментарі до Кодексу суддівської етики, «від моральних цінностей, якими керується суддя в своїй роботі під час здійснення правосуддя і в позасудовій поведінці, залежить оцінка судових рішень з точки зору їх справедливості як кожним окремим громадянином, так і суспільством в цілому [1, с. 14].

Основні принципи та стандарти здійснення правосуддя, що акумулюють прогресивний міжнародний досвід здійснення правосуддя, відображають визнані світовою спільнотою загальнолюдські права та свободи та визначають їх пріоритетність, закріплені у наступних міжнародно-правових документах: Загальна Декларація прав людини 1948 року; Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року; Монреальська універсальна декларація щодо незалежності правосуддя 1983 року; Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня – 6 вересня 1985 року; Європейська хартія «Про статус суддів» від 1998 року; Хартія Європейського Союзу про основні права від 2000 року; Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 2004 року; Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 2005 року; Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 2006 року. Як бачимо, основні стандарти в сфері судочинства, що визнані міжнародною спільнотою, містяться в різноманітних за своєю правовою природою документах та мають різний рівень – міжнародний або європейський. Одні з них ратифіковані Україною і стали частиною національного законодавства та мають обов'язковий характер. Інші

документи носять рекомендаційний характер. Однак, ті принципи, критерії, стандарти, правила, які закріплюються у цих документах, визначають подальший вектор реформування вітчизняної системи правосуддя.

У міжнародно-правових актах приділено значну увагу стандартизації загальноновизнаних принципів і постулатів для координації зусиль законодавців і судового менеджменту з питань забезпечення належного рівня судової культури й усіх її складових у структурах судової влади. Зокрема, мова йде про Бангалорські принципи поведінки суддів, які схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року. У документі, зокрема, зазначається, що «підтримання високих стандартів поведінки суддів є безпосереднім обов'язком судових органів кожної держави». І далі: «Зазначені принципи мають використовуватись суддями як скерування, а судовою системою – як основа для регламентації поведінки суддів». [2]. Бангалорські принципи поведінки суддів, на думку експертів, стали наріжним каменем, на якому будуються ідеї справедливості судової влади у демократичних суспільствах [3, с. 92].

Виходячи з особливостей статусу судді, Бангалорські принципи визначають шість основних критеріїв етичних принципів поведінки судді: незалежність; об'єктивність; чесність та непідкупність; дотримання етичних норм; рівне ставлення; компетентність та старанність. Причому кожен із показників містить безпосередньо принцип та роз'яснення щодо його застосування. Дані принципи як базові увійшли до Кодексу суддівської етики, затвердженого Рішенням XI чергового з'їзду суддів України 22 лютого 2013 року [4].

Суддя дотримується етичних норм, не допускаючи прояву некоректної поведінки при здійсненні будь-якої діяльності, що пов'язана з його посадою. Постійна увага з боку суспільства покладає на суддю обов'язок прийняти на себе ряд обмежень, і незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обов'язки могли б здатися обтяжливими, суддя приймає їх добровільно та охоче. Поведінка судді має відповідати високому статусу його посади. Суддя не повинен дозволяти членам своєї родини, соціальним чи іншим стосункам певним чином впливати на його діяльність, що пов'язана зі здійсненням функції судді, а також на прийняття ним судових рішень [2].

Виокремлюючи такі принципи як чесність та непідкупність, у документі наголошується, що їх зміст полягає в тому, що суддя демонструє поведінку, бездоганну навіть з точки зору стороннього спостерігача. Спосіб дій та поведінка судді мають підтримувати впевненість суспільства в чесності та непідкупності судових органів. Недостатньо просто чинити правосуддя, потрібно робити це відкрито для суспільства [2].

Відмічаючи значення Бангалорських принципів варто підкреслити, що у цьому документі вперше на міжнародному рівні зроблено акцент на активній ролі суддів у розробці та дотриманні стандартів поведінки і виконанні професійних функцій, а не на інституційних гарантіях незалежності судової влади. К. Вірамантрі, Голова Суддівської групи з питань дотримання принципів

чесного судочинства, наголошує, що Бангалорські принципи є «документом, який потенційно має величезну цінність не тільки для судових органів всіх країн, але й для широкої громадськості та всіх, хто прагне до забезпечення надійної основи для беззастережної доброчесності судочинства у всьому світі. Найвищі стандарти моральності і доброчесності суддів проголошуються як обов'язкові норми абсолютно у всіх традиційних правових системах, так само як у всіх великих світових релігіях» [5, с. 5].

Таким чином, аналіз Бангалорських принципів підтверджує той факт, що дотримання етичних норм, демонстрація дотримання етичних норм є невід'ємною складовою професійної діяльності суддів. Окрім цього, це демонструє рівень розвитку самого суспільства, рівень його демократичних засад у системі правосуддя. Суспільний інтерес у збереженні довіри громадян до органів правосуддя зобов'язує законодавця встановити конкретні етичні вимоги до суддів. Вони мають на меті гарантувати, що здійснення правосуддя здійснюватиметься людьми з відповідними знаннями, високими етичними стандартами та належним життєвим досвідом.

Література:

1. Коментар до Кодексу суддівської етики. Затверджено рішенням Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1. Київ, Рада суддів України, 2016. 142 с.
2. Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН № 2006/23 від 27.07.2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
3. Навчальна програма дистанційного курсу «Суддівська етика» (в режимі он-лайн). К.: USAID, 2016. 160 с.
4. Кодекс суддівської етики. Затверджено Рішенням XI чергового з'їзду суддів України 22 лютого 2013 року. Документ n0001415-13 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>
5. Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів. Управління ООН з наркотиків та злочинності. 2007. 200 с.